

Tolerancia a Csereháton

■ FÓLIÓ 2000 ALAPÍTVÁNY A ROMA FIATALOKÉRT

A Fólió 2000 Alapítvány Borsod-Abaúj-Zemplén megye kis községeiben élő roma fiatalok számára rendszeresen tart foglalkozásokat, háromhetente egy teljes hétvégét vehetnek igénybe összesen 15 alkalommal. A résztvevő fiatalok halmozottan hátrányos helyzetűek, földrajzilag, gazdaságilag, szociálisan, kulturálisan egyaránt. Földrajzi helyzetük eleve hátrányba hozza őket, mivel Magyarország egy gazdaságilag nehéz helyzetű, egykori nehézipari vonzáskörzetében Borsod-Abaúj-Zemplén megye Cserehát kistérség 5 aprófalvában élnek: Lak, Tomor, Szakácsi, Irota, Hegymeg, ahonnan a fiatalok elvándorlása már negyven éve töretlen trend.

A mára megszűnt nehézipari központok ezektől a községektől vonták el a fejlesztési pénzalapokat: a községek infrastruktúrában nagyon elmaradtak, amit az utak járhatatlansága, szolgáltatások nemléte, a tömegközlekedés ritkasága és magas árai, a munkalehetőség hiánya jellemez. A közintézmények szolgáltatásait (önkormányzat, iskola, posta) az alacsony színvonal és az öntörvényűség jellemzi. Ennek eredményeképpen a lakosok 90%-a, az ott élő cigányok 100%-a munkanélküli. Jelenleg az egyetlen biztos megélhetést a családi juttatások biztosítják. Andráska Zsófia írása.

A cigány fiatalok elvéve tanulnak tovább, nagy százalékuk nem végzi el az általános iskolát. A lányok korán férjhez mennek, 15-16 évesen gyermeket szülnek. A térség nem cigány lakossága mélyen előítéletes a cigányokkal szemben, amely fizikai elszigetelődésben is megjelenik: a cigányok nagy része elszigetelt, a falu határában épült telepeken él. Hátrányos helyzetükben egyre erősödő fizikai és szellemi beszűkültség következik: a közlekedés ritkasága és drágasága meggátolja őket családi és baráti kapcsolataik, kultúrájuk ápolásában, a fiatalokat a továbbtanulásban, és munkavállalásban, valamint jogaik érvényesítésében. Az iskola nem segíti őket az általános ismeretek megszerzésében, amit mi sem bizonyít jobban, mint hogy itt csak a cigány diákok bukhatnak, s hogy döntő többségük kiegészítő csoportokba van beosztva. Erős az asszimilációs kényszer, keveset tudnak a cigányságról, szégyellik odatartozásukat.

Ezen problémákra válaszképpen jött létre a klub, melynek tagjai 3 hetente találkoznak egy teljes hétvégére. Ezen alkalmakkor, a klub tagjai meglátogatják a környékbeli kistalvokban élő romákat, velük közös programokat, barátságos

Fotó: Esztergomi Katalin, Roma Sajtó Központ sportversenyeket szerveznek.

A klubfoglalkozásokra meghívtak cigány szociális munkásokat, pedagógiai tanulmányokat folytató főiskolásokat, valamint fiatal cigány aktivistákat (politikai szférában levőket és önkénteseket egyaránt).

Az alapítvány munkatársai fontosnak tartják más kisebbségekhez tartozó fiatalokkal való találkozókat megszervezését, ide értve a hazánkban élő menekülteket is. A klubnak kapcsolata van például az afgán gyerekek klubjával. Ez a program egyedülálló lehetőséget nyújthat a helyi roma ifjúság számára a saját maguk kultúrájának megismerésére, illetve szociokulturális hátrányuk ledolgozására.

A klub elsődleges célja az öngazgatási forma gyakorlása, és a csoportkohézió megeremtése, a kollektív döntések, a szolidaritás beépítése a gyerekek tudatába, valamint a csoporton belüli esélyegyenlőség tudatosítása. A szakmai program a multikulturalitásra épül, minél több információ átadása a cél, az eltérő nemzeti, etnikai, vallási kisebbségek kultúrájából, miközben a cigány kultúrát is igyekszik minél inkább bemutatni.

A foglalkozáson a beszélgetések elsődlegesen az iskola, a továbbtanulás, a megélhetés témakörben mozognak. A projekt célja még a fiatalok önértékelésének és önismeretének növelése, az egyéni készségek fejlesztése (kommuni-

kációs, nyelvi, fizikai, intellektuális). A probléma megoldási képesség növelése, az önérvényesítés módozatok elsajátítása és gyakorlása (önálló fellelősség vállalása, programrészek megszervezése). A vezetőképzésben: kollektív demokratikus döntéshozatali módszerek, tárgyalási készség, szervezőkészség elsajátítása és gyakorlása. Végül pedig az előítéletek kialakulásának, működésének megértése a cél.

A klub létrejöttét maguk a roma fiatalok igényelték. 1998 nyarán az alapítvány munkatársai öngazgatású nyári tábort szerveztek Budapesten a laki iskolásoknak a pedagógusok bevonásával. Az akkor elképzelt cigány tábort nem tudták megvalósítani a tanárok, illetve a diákok passzív ellenállása miatt. Az öngazgatás, a kollektív döntéshozatal is elmaradt, mivel a tanárok nem ismerték el ezt a döntéshozatali formát és megvétózták annak megvalósulását. Ennek ellenére valami elindult, mert a tábor utolsó napjaiban a fiatalok kérték, hogy legyen folytatása az együttműködésnek. Ezen a momentumon kívül, a 18 résztvevő elmondása alapján tudjuk, hogy nagyon fontosnak tartják, annak lehetőségét, hogy legalább 3 hetente a barátaikkal találkozzanak, illetve programokon vegyenek részt. Sajnos a társadalmi kirekesztés jelentős, mindennapi realitás a fiatalok életében annak ellenére, hogy egyes községekben már 50%-os a cigány népesség aránya: elkülönült telepen élnek, a helyi nem cigány népesség megveti őket, erős bennük a cigányellenesség. A két etnikumnak nincsenek közös ünnepei, így például a helyi kultúrházban is külön rendezvényeik vannak.

A környéken leginkább a cigánygyerekek kizárása, negatív diszkriminálása, szórakozóhelyekről való kitiltása, a helyi programokból, eseményekből való kivétel maradása a trend.

Ennek fényében nyilván érthető, hogy a résztvevők számára, főleg mint vonatkoztatási csoport, illetve figyelmet, „biztonságot” nyújtó közösség jelenik meg a csoport.

A következőkben egy táblázatban foglaltam össze a projekt erősségeit, gyengeségeit, esélyeit, és veszélyeit:

A projekt előnyei elég jól artikulálódtak már eddig is, ezért inkább a hiányosságaira, valamint negatív, járulékos hatásaira térnék ki bővebben. Nagyon fontos problémának tartom, hogy a klub munkatársai semmilyen kapcsolatot nem alakítottak ki az egyéb helyi szervezettel, (iskola, szülők, ifjúsági csoport, önkormányzat), így elég egyértelműen egy oldalú segítség folyik. A fő probléma, hogy ezáltal egy kiemelés valósul meg, és a klub szinte „művi” környezetként kezd funkcionálni a gyerekek életében. Az itt elsajátítható értékek, attitűdök, készségek alkalmazása, mind technikai, mind kulturális akadályokba ütközik. Példának okáért a környéken élő romák körében bevett szokás, hogy a 15-16 éves lányok férjhez mennek, és gyermeket szülnék. (Szülői döntésnek eleget téve, későbbiekben pedig a férjükkel szembeni alárendeltség a jellemző.) Ezzel szemben a csoport tagjai között lévő 5 lány, megtanulja, elsajátítja a demokratikus döntéshozatalt, hirdetik számára a nemek egyenlőségét, melynek alkalmazása a saját életükben igen nagy akadályokba fog ütközni, ezzel növelve elégedetlenségüket és frusztrációjukat. Egyébként a kor és nem szerinti megoszlás is jellemző a csoportra, 18 fő közül 13 fiú és 5 lány. A kor megoszlás tekintetében a 15-17 éves korcsoportban vannak túlsúlyban a lányok, hiszen az idősebbek, már férjhez mentek és gyereket születtek. A projekt működtetői egyértelműen a „fehér többség” értékrendjét képviselik és próbálják alkalmazni, ezzel együtt nem vagyok benne biztos, hogy egyértelműen ez a jobb. Bár a környéken élő roma lakosok meglátogatásával alapvetően azt a célt próbálják megvalósítani, hogy megismerjék, illetve elfogadják cigány kultúrájukat és roma identitásukat a csoport tagjai, de mégis sokkal erősebben hathat rájuk a látenszen megfogalmazott értékek átadása, így a roma identitásuk feladása és a többség értékeinek elfogadása, illetve az annak való megfelelés lehet döntően domináns ezeknek a gyerekeknek az életében. A csoport tagjainak kiválasztását is érdekes egy pillanatra megfigyelés tárgyává tenni. Azok a gyerekek vesznek részt, akik azon a nyári táboron jelen voltak 98-ban. Ide főleg a „jobb módúak” (kellő némi szülői hozzájárulás) engedték el gyermekeiket. Eléggé véletlenszerű volt a bekerülés, főleg azért, mert a csoport tagjai azóta is mereven elzárkóznak attól, hogy tovább bővíthessen a klub.

A velük egy faluban lakó roma társaik kizárása, valamint a klub „kisajátításának” jóváhagyása (a szociális munkások részéről) nem éppen az elfogadás – mint a projekt céljai között szereplő fő cél – irányába mutat. Az, hogy nincs kapcsolat az egyéb helyi intézményekkel, (pl. iskola) nagyban csökkenti a klub hatékonyságát.

Az is erősen foglalkoztat, hogy mivel a régióban nem terveznek nagyobb állami befektetést, illetve semmilyen más munkahelyteremtő projektet a közeljövőben, ezért kérdéses, hogy a fent már felsorolt készségek, képességek elsajátítása, illetve alkalmazása hol fog megvalósulni. Hiszen a klub céljai között nem szerepelt a fiatalok elvándorlásának elősegítése. Hosszútávon a szervezőknek fel kell venni a kapcsolatot más, a tárgykörben szintén érintett résztvevőkkel. (önkormányzat, állam, gazdasági szereplők).

A program alapvetően jó, de összehangolt munkára van szükség, hiszen dolgozni kellene az összes érintettel. Nem csak ezeket a fiatalokat kell képessé tenni az integrálódásra, hanem a többséget is a befogadásukra. Ráadásul regionális szinten is el kell, hogy induljon valami fejlesztés, fejlődés, különben ezek a fiatalok nem tudják kamatoztatni a tudásukat helyi szinten. Arról már nem is beszélve, hogy a szegénység nem igazán tesz jót a másság elfogadásának, illetve a toleranciának.

Andráská Zsuzsanna

A velük egy faluban lakó roma tár-

ERŐSSÉGEK	GYENGESÉGEK
Fiatalok önértékelésének és önismeretének növelése	
Egyéni készségek fejlesztése (kommunikáció, nyelvi, fizikai, intellektuális)	A program (és más se) segíti elő ezen készségek felhasználását a külvilágban
Saját és mások helyzetének a megértési és elemzési képességek elsajátítása	
Egymással szembeni szolidaritás kialakítása, a csoport összetartásának az erősítése	A csoporton kívül rekedt roma fiataloktól való eltávolodás
Önérvényesítés készségeinek kialakítása és gyakorlása	A helyi cigány szokásoktól nagyon eltérő értékeket képvisel
Vezetőképzés: kollektív demokratikus döntéshozatali módszerek, tárgyalási készség, szervezőkészség elsajátítása és gyakorlása	Ezek még a csoporton belül sem igazán tudnak megvalósulni, mert tradicionálisan a férfiak illetve az idősebb, erősebb személyiségű gyerekek véleményét fogadják el a fiatalabbak, illetve a lányok
Előítéletek kialakulásának és működésének megértése	A pozitív diszkrimináció elősegíti a csoporton kívül maradt roma fiatalokkal szembeni diszkrimináció kialakulását
A külsősök bevonásával új értékek, életpálya lehetőségek vázolódhatnak fel a résztvevők számára	Nem tart fent semmilyen kapcsolatot a helyi intézményekkel, illetve a családokkal sem, így az elsajátított készségek hatékony felhasználását nem teszi lehetővé
Más kisebbségek kultúrájának megismerésével párhuzamosan az egészséges roma identitás kialakulása	A térség gazdasági helyzetének javulása nélkül, csupán frusztrációnövelő hatású, illetve az elvándorlást segíti elő.
Mikroszinten és nagyon zártan működtetett projekt	